

Nu – ett pyttelitet ord men ett mirakel

Bund - socialism på jiddisch

Docenten i historia vid Södertörns högskola Håkan Blomqvist har kommit med en ny bok om den socialistiska, frihetliga och antiauktoritära fackföreningsrörelsen Bund i Sverige, *Socialism på jiddisch – Judiska Arbeter Bund i Sverige*. Det är delvis en sorglig läsning om hur spillrorna av Bunds en gång stora kadrer i framför allt mellankrigstidens Polen kommit till vårt land som שארית-הפליטה (*sheyres-hapleyte*), “de som blivit kvar, överlevande från Förintelsen”, rester från den judenhet som för alltid är borta. Borta är också grunden för deras kamp om social och politisk rättvisa för judar och deras kultur på plats (*doikeyt*) och inte i ett drömt Zion. Med ett nytt Israel har bundisterna inget att kämpa för längre.

Ny jiddischordbok på svenska

En efterlängtat, omarbetad och utvidgad nyutgåva av Lennart Kerbels svensk-jiddisch-jiddisch-svenska ordbok har getts ut av Språkrådet. Den nya 600-sidiga utgåvan har ett tusental fler ord och kan beställas från Språkrådet till det facila priset 195 kronor. En gratis nätupplaga är också planerad senare under året.

Denna ordbok har något ganska unikt i sitt upplägg genom att man kan söka ord både från svenska och jiddisch i två varianter: både i original med hebreiska tecken och i transkriberad form med latinska bokstäver. Nya ord är till exempel datatermer, användbara vardagsfraser och uttryck av olika slag samt geografiska namn. Den kortfattade grammatikdelen har också reviderats.

A bisl un a bisl... Lite om jiddisch 12

Några av mina polsktalande vänner brukar hävda att svenskan är ett fattigt språk och dåligt på att uttrycka nyanser. De nämner bland annat polskans många diminutiver, något som också präglar jiddisch. Må så vara, men jag håller inte med. Alla språk har precis de ord som är nödvändiga för att uttrycka allt som behövs. Skulle svenskarnas uttrycksbehov vara annorlunda än polackernas? Engelskan, som anses vara det ordrikaste språket av alla, skulle i så fall vara två eller kanske tre gånger bättre på nyanser och beskrivning av verkligheten än polskan.

Man ska akta sig för jämförelser, för hur många av förståsigpåarna, *di altvisers*, som man säger på jiddisch, behärskar språk från andra språkfamiljer för att kunna göra en rättvis bedömning?

En omvänd fördom är att vissa företeelser eller känslor endast kan uttryckas på jiddisch. Jovisst, det är klart att varje språk är en spegel av en viss kultur och i så fall unikt, men hur är det med exempelvis japanska, tagalog eller lettiska? Har inte även de språken livsvisdom, förpackad i finurliga lustigheter? Formen kan vara mycket annorlunda, men människor är sig tämligen lika ändå.

Nu. Nu nu. Nu? Nu! Nu-nu? Nu-nu-nu!! Nu-uuu?

Leo Rosten skriver i sin läsvärda klassiker *Joys of Yiddish* om olika ord eller begrepp på jiddisch, deras ursprung och användning, gärna insatta i ett typiskt roande och vitsigt sammanhang.

Nu är det ord på jiddisch som förutom **oy** är det mest använda i tal. Det är den verbala motsvarigheten till en suck, en rynkad panna, att visa tänderna i ett grin, en grymtning eller ett hänleende. Det kan stå för ett roat utseende, osäkerhet, ogillande och kan användas vänligt, syrligt, skämtsamt eller rent av fientligt. **Nu** kan vara ett förbehåll, en betoning, en poängtering, en fråga, en antydning, ett tvivel eller en pil av vrede. Det kan förmedla stolthet, hån, förakt eller avkräva ett svar.

Rosten ger 20 exempel på skilda betydelser för det lilla ordet **nu** (nå) och här kommer några:

“**Nu?**” (Nå?)

“**Nu?**” (Hur har du det?)

“**Nu?**” (Något nytt?)

“**Nu-nu-nu!!**” (Aja baja!!)

“Han anklagade henne och hon skyllde på honom. **Nu**, det slutade i rätten.” (Det ena ledde till det andra så...)

“De väntade och väntade och, **nu**, till slut dök han upp.” (Så de hann.)

“Alla höll med honom, men jag – **nu?**” (Vad mig angelangar var jag tveksam.)

“**Nu**, jag tror det var allt.” (så **nu** slutar jag och ger mig iväg.)

“De har höjt hyran med 12 %! **Nu?**” (Vad kan man göra?)

“Berättade du det för honom eller inte? **Nu?**” (Jag utmanar dig.)

“**Nu-nu?**” (Så, kom igen **nu** och berätta för mig!)

“– och skrev under kontraktet. **Nu!**” (Så var det klart!)

“Jag behöver pengarna...**Nu?!?**” (Så hur blir det?)

“Du skulle ju vara här klockan 12. **Nu?!?**” (Så vad väntar du på?!)

“–och han bara gick sin väg. **Nu?!?**” (Vad säger du om något sånt?!)

“Jag såg dig komma ut från hennes lägenhet.” “**Nu-uu?**” (Jaha, så vad då?)

“**Nu**, efter så mycket bölande och bedjande vad kunde jag göra?” (Så ok då.)

“Den där skiftnyckeln du lånade av mig...**Nu?**” (Jag vill inte gärna dra upp det, men...)

Som framgår ovan är ordet **nu** något som både bör höras och så att säga ses eftersom det är så kopplat till känsla och ansiktsuttryck. Dessutom låter det ganska platt på ett annat språk än jiddisch...